

КОНСЕРВАТИЗМ І ОПОРТУНІЗМ *

Ми вияснили вже, яке надзвичайно відповідальне місце займають у життю кожного народу посідаючі, своїми нахилами консервативні круги. Вони є **підставою цілого життя народу**. Є ці підстави тривкі і здорові, — то стабільне, зрівноважене, повне внутрішньої сили буде **ціле національне життя**. Тоді розкладові, хаотичні розрухи є в силі зачепити тільки **поверхню**, іноді навіть тільки шумовиння народів. Жмінка соціально-революційних і всяких інших анархістичних агітаторів є тоді нешкідлива, бо в рішальних ментах даний народ не за ними піде до загального розкладу, розпаду й руїни, тільки за отими консервативними кругами, які забезпечують стабільність **життя і тяглість його розвитку для добра цілого народу і всіх його соціальних верств**. А це можливе тільки тоді, коли оті консервативні круги є перепосені глибоким **ідеалістичним почуттям власної відповідальности за долю цілого народу**. Живчиком життя такого здорового консерватизму мусить тоді бути **повне самопосвяти змагання до політичної, державної влади власного народу на своїй рідній землі**. Тоді — **але тільки тоді** — консерватизм може бути тим, чим бути повинен: **мізком і серцем свого народу**.

Коли ж посідаючі, консервативні круги тратять відчуття живчика життя свого народу, коли вони, перепосені матеріалістичним опортунізмом, стають чужі потребам, болям і надіям свого народу задля своєї „привати“, — **тоті цей розложений „консерватизм“ стає раком у життєвих органах свого народу**. Він перестає **засадничо** різнитися від радикалістичних, анархічних, розкладових течій серед свого народу, він стає тільки **„правою“ демократичною партією на услугах „інтересів“ „посідаючих“ проти таких же самих егоїстичних, цілості справ народу чужих, „інтересів“ „непосідаючих“**. Що більше! Він стає ще гірше розложеною, внутрішньо мертвішою партією від переворотових. Бо це, що дає життю вищий змісл — **це є героїчний момент, це є готовість власти свої голови за якісь вищі завдання і цілі**. Але ж підчас того, як переворотницькі елементи є до якоїсь міри готові гинути для своєї справи, то вся „фільософія політики“ опортунізму зводиться до того, щоб комбінувати й крутити в „політиці“ так, щоб **при всяких умовах зберігати свої голови — і майно — як нібито найвищі вартості людського буття**. Коли ж у додатку такий „консерватизм“ накладає на себе облудну маску „ідеалізму“, щоб нею — на моду революційних демагогів — обманювати „виборчу масу“, і робить фразу з усього,

* Із книжки „Україна і Польща“, Львів, 1933 (стр. 209—212 і 229—234) передруковуємо отсих кілька думок, що тепер дуже актуальні. Редакція.

за що здоровий консерватизм повинен уміти класти свої голови: фразою робить накликування до „зберігання історичних підстав життя“, фразою релігійність, переіменув в фарисейське деотство „на показ“, фразою демагогічне цькування проти „революційної, інтернаціоналістичної демократії“ в ім'я „нації“, чи „релігії“, дарма, що по своїй аморальності в успосібленню і громадському діланню отакий „консерватизм“ на ділі ні трохи не різниться від таборів, які демагогічно поборює, і фразою, вкінці, обіцянки більшого матеріяльного добробуту для „мас“, ніж у „соціялістичнім устрою“, підчас того, коли справжній консерватизм повинен протиставитися отому соціялізмові не смачнішими обіцянками грушок на вербі, тільки ширенням свідомости між народом, що люди не живуть для свого „щастя“, тільки для довершування великих спільних чинів **ціною повного нещастя і терпіння життя** — то такий „консерватизм“ є гіршим дискредитуванням і валенням консервативного етосу серед народу, ніж те валення, до якого взагалі здібна навіть **найбільш рафінована комуністична „масова“ пропаганда**. В цю площину „інтересів“ по-„ідеалістичному“ замаскована, увійшов теж нині повний мертвої реакційности „консерватизм“ серед народів Європи, — і це саме є тим моментом, який робить спинення поступів загального соціяльного перевороту в Європі таким — майже безнадійним, якщо серед посідаючих верств не наступить глибоке **духове оновлення**.

Для України ж отакий матеріялістичний опортунізм серед політично і соціяльно вище поставлених верств — це нічого нового. **Він був історичним нещастям Землі Української вже від цілого ряду століть**. Їхня опортуністична слабохарактерність, їхня матеріялістична „привата“, їхній брак ідеалістичних, лицарських, войовничих, провідних здібностей у душі, їхній брак думання категоріями добра для всієї Батьківщини своєї, їхня нездібність уфундувати свій провідний авторитет серед свого народу ніяк інакше, як тільки чисто механічним „примучуванням“ свого населення до мертвого послугу, їхнє розуміння свого провідного становища не як суми обовязків супроти цілости Батьківщини й її народу, тільки як „права“ на розкішне особисте життя, — ось те, що відріжнювало їх від історичної аристократії Європи, ось причина, чому ці верстви не були здібні викликати серед народу України **вірности до себе**, ось головна спонука до того, чому Україна в своїй минувшині раз-у-раз кінчала свої розвитки — вибухом соціяльної революції. Це історичне зло направити і в першу чергу **поскромити анархізм посідаючих кругів**, — бо тільки так можна витворити в них **здібність опановувати анархізм суспільних і національних низів** — ось одне з найголовніших нинішніх завдань українського консерватизму...

...Тому перше завдання нашого, українського, консерватизму це **реституувати ділання публичної моралі серед нашого народу без ріжниці партій і таборів, на які він**

нині поділяється, скріпити здорову публичну опінію, щоб нехиті загалу унеможливила „політичним“ спекулянтам уживати гнилий метод у внутрішніх змаганнях серед громадянства, щоб обновилося „fair play“ у його життю, щоб це життя набрало замість крутійства, неправди й пози прикмет правдивості, характерності й приличності. Наше завдання — зломити вплив демагогії й фраз, довести до того, щоб українська політична публіцистика перестала продукувати на те, щоб „подобатися“ „масі“, а політики й письменники почали говорити й писати те, **в що дійсно самі вірять** без уваги на те, чи воно буде „подобатися“ „масі“, і щоб вони **самі** почали робити те, про що говорять і пишуть і до чого „накликують“. Не розеднуювати громадянства новими — нібито „консервативними“ — гаслами й фразами та цыкуваннями, не збільшувати хаос і дезорганізацію між ним творенням нових — нібито „консервативних“ — партій, тільки довести до того, щоб воно **упорядкувало само себе на тривкі, виразно означені, чесні з собою політичні табори, щоб ці табори були здібні солідарно співпрацювати з собою в загально-національних, для них усіх спільних справах і щоб взаїмна боротьба між ними не йшла по лінії шкодити один одному, тільки по лінії перевищувати противника заслугами перед усім народом і власною позитивною духовою й матеріальною творчістю для загального добра, — ось наша перша ціль.**

Ми маємо до діла з народом, позбутим провідних політичних мозків. Що серед польського і всіх інших „модерних“ народів, то й серед українського народу рівень загальної життєвої й духової вибагливості надзвичайно понизився в останньому десятилітті: підрастає здичавіле й півінтелігентне покоління „нової інтелігенції“ — і горе тому народові, якого будуччина попаде колись у **такі** руки! Дати цьому молодому поколінню ширшу освіту й вибагливіше виховання, ніж воно нині вносить із підупавших шкіл, поширити горизонти його думки, навчити його відрази до нинішньої „масової“ метушливості, істерії, сугестії, вдунути в нього живого духа, прямування твердою працею над собою до якнайвищих, для даної одиниці доступних, духових досягнень, щоб стати так вище від рознузданої півінтелігентської „маси“ й дати народові живе життя на його найвищих інтелектуальних верхах — ось наше завдання на цьому безплідненому, занепавшому ґрунті. Відродити серед недовитків історичних провідних верств дух патріотизму, себто любови до рідної Землі й її народу, дух вірності подвигам їхніх лицарських, воєвничих, найвищою культурою колись перепосєних, меценатською гойністю своєю розквіт мистецтва й літератури уможливлюючих предків, щоб отаким духовим оновленням ота верства відвернула від себе той процес повільного конання, в якому вже від століття знаходиться, і внесла собою в життя свого народу свій **історичний героїчний дух** — ось наше завдання. Знайти між синами демосу, між тими хлопськими й міщанськими нащадками, яких столітня

хвиля революційних здвигів в Європі винесла до провідного значіння між своїм народом — знайти між цим елементом типи з вродженою шляхетністю духа, почувань і волі і цю повну бурливих енергій, цю повну войовницької, лицарської, буйної відваги, цю повну незломної характерности **аристократію революції** перепоїти універсальним консервативним етосом, щоб вона власною своєю свідомою волею опанувала свою хаотичну буйність і вибуховість гармонійним Законом зрівноваженого ділання — ось наше завдання. **Духово споріднити цей новий, первопочинний, з духа рідної Землі вирослий, національний нобілітет із життєздатними рештками історичного пронобілітету в одну, старим досвідом багату й новою буйною пробоевістю кипучу, провідну верству нашого народу — ось наша друга ціль.**

З цією, повною духа варязького, владчого, здобувчого, дружиною войовників оновленого етосу консервативного ввійти в національне життя рідного народу, перебудувати організації його духового й матеріального буття, щоб влити в них духа не апатичного вегетування, тільки **найвищих досягнень**; знайти спільну мову з позитивною, творчою інтелігенцією, яка — особливо на провінції — ще не загубила свого звязку з реальним народом, знайти спільну мову з духовенством, з селянським, міщанським, робітничим простолюттям, влити в них усіх **нову віру в себе самих, в свою фундаментальну вартість для цілості народу**, виховати в них усіх змисл до **автономної самоорганізації**, відбираючи так здекласованій, нетворчій інтелігенції, особливо ж „масовій“ півінтелігенції, її дотеперішній монополі на „політику“ й на „організування“ й репрезентування „народу“; — **оформити так внутрішнє, соціяльне і політичне життя свого народу на підставах автономних, самоорганізованих, гомогенних соціяльних верств, що співділяють в ім'я спільного патріотизму, спільної любови для своєї Землі й її реального народу, в міжклясовому мирі між собою для добра і величі, для росту всієї Нації своєї — ось наша третя ціль.**

Цим внутрішнім ростом і розвитком серед Українства дати говорячій по-польськи, тривко осілій частині населення Галицько-Волинської Землі наглядний доказ, що немає польської „вищости“ над українською „нищістю“ на цій Землі, тільки є **рівність між ними обома і є спільність для цих обох частин населення однаково рідної Галицько-Волинської Батьківщини**; ці обидві частини народу одної Рідної Землі сполучити спільним патріотизмом у спільній соціяльній і політичній організації автономних верств в ім'я визволення Землі тієї закорторженої і цілої України з її нинішнього кольоніяльного приниження до власновільного державного життя — ось четверта й остання ціль нашого українського консерватизму.

В осягненню ж цієї останньої й остаточної ціли довгим

